

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Кузьмінська Наталія Леонідівна

УДК 330.46:664.3

**ПРОГНОЗУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВ ОЛІЙНО-ЖИРОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ**

Спеціальність 08.00.04-економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному університеті харчових технологій Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
Сіднева Жанна Костянтинівна,
Національний університет харчових технологій
Міністерства освіти і науки України,
доцент кафедри менеджменту.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Логутова Тамара Григорівна,
ДВНЗ «Приазовський державний технічний
університет» Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри інноватики та управління;

кандидат економічних наук
Євтушенко Наталія Олександрівна,
Нікопольський факультет
ДВНЗ «Запорізький національний університет»
Міністерства освіти і науки України,
доцент кафедри менеджменту.

Захист відбудеться «14» березня 2014 р. о 13-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.058.01 у Національному університеті харчових технологій за адресою: 01033, м. Київ, вул. Володимирська, 68, аудиторія А-311.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного університету харчових технологій за адресою: 01033, м. Київ, вул. Володимирська, 68.

Автореферат розісланий «13» лютого 2014 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук

Петухова О. М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У наш час – час криз, невизначеностей, радикальних змін варто відмітити зрослої потребу в прогнозах. Сьогодення можна осягнути не як порядок, що повністю сформувався, а як постійне оновлення, яке веде до ускладнення форм соціальної організації, пришвидшуєплинність часу. Зростаюча складність приводить до нелінійного сприйняття світу. У нелінійному ж світі зростає ймовірність виникнення найнеймовірніших подій, керуючим елементом яких виступає випадковість.

Змінюються організаційні форми функціонування підприємств різних галузей, ускладнюються економічні та соціальні зв'язки і відношення. Лише те підприємство може вписатися в сучасне оточуюче середовище, яке готове до сприйняття нового, здатне до аналізу минулого і прогнозування майбутнього. Керівникам підприємств доводиться робити наголос не на стандартних рішеннях, а на здатності оперативно і правильно змінювати ситуацію на свою користь та шукати оптимальний, інноваційний підхід. Основою такого підходу є економічне прогнозування, як наукова методологія, націлена на виявлення загальних перспектив і тенденцій інноваційного розвитку підприємств.

Прогнозування інноваційного розвитку підприємств є актуальною темою для дослідження, оскільки дозволяє врахувати особливості виробничого і господарського процесу, галузеву приналежність, високий ступінь мінливості і невизначеності зовнішніх умов, ряд інших чинників суб'єктивного та об'єктивного характеру.

Проблемам інноваційного розвитку підприємств присвячено багато праць як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Значний вклад у формування науки про інновації внесли такі зарубіжні вчені, як В. Аньшин, П. Друкер, С. Валдайцев, Л. Водачек, О. Водачкова, С. Глазьев, М. Кондратьев, Ю. Морозов, Б. Санто, Р. Солоу, Б. Твісс, А. Томпсон, Р. Фатхутдінов, Й. Шумпетер та вітчизняні – Ю. Бажал, А. Гальчинський, В. Геєць, С. Ілляшенко, Н. Краснокутська, М. Туган-Барановський, Л. Федулова, Ю. Яковець та ін. Вагомий внесок у дослідження особливостей інноваційного розвитку агропромислового комплексу України зробили такі вітчизняні вчені, як О. Бутнік-Сіверський, С. Гуткевич, О. Дацій, А. Заїнчковський, Д. Крисанов, Т. Логутова, Т. Мостенська, О. Петухова, І. Федулова, Н. Євтушенко та ін.

Водночас, незважаючи на активні наукові пошуки, у даній тематиці є низка проблем, які залишаються недостатньо дослідженими. Більшої уваги потребують питання, пов'язані з моделюванням інноваційного розвитку підприємств і використання при цьому сучасних інформаційних технологій. Це і зумовило вибір теми, об'єкту, предмету, мети дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано згідно з тематикою науково-дослідних робіт Національного університету харчових технологій: «Математичне моделювання економічних процесів» (номер державної реєстрації 0112U004629), де автором запропоновано теоретичні положення щодо застосування когнітивного моделювання для прогнозування тенденцій інноваційного розвитку підприємства; «Управління підприємствами в умовах забезпечення

продовольчої безпеки» (номер державної реєстрації 0112U004638), в межах якої автором досліджено сучасний стан розвитку олійно-жирової галузі у контексті продовольчої безпеки України.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розроблення і обґрунтування теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо прогнозування інноваційного розвитку підприємств олійно-жирової промисловості. Досягнення мети дисертаційної роботи відбувалося за допомогою послідовної постановки і вирішення таких завдань:

- поглиблення теоретико-методичних основ понятійного апарату інноваційного розвитку та узагальнення, уточнення і обґрунтування понять інновація, інноваційний процес, інноваційний розвиток;
- розкриття змістовної сутності поняття економічне передбачення та визначення його структурного наповнення;
- проведення аналізу інноваційної діяльності підприємств олійно-жирової промисловості;
- удосконалення методичних підходів до аналізу залежностей результатів інноваційної діяльності підприємств від активності інноваційних процесів;
- розробка організаційно-методичного забезпечення процесу формування бази знань підприємства;
- удосконалення методичних підходів до прогнозування інноваційного розвитку підприємств олійно-жирової промисловості;
- прогнозування тенденцій інноваційного розвитку олійно-жирової промисловості та її підприємств у розрізі десяти періодів часу з урахуванням впливу випадковості.

Об'єктом дослідження є процес інноваційного розвитку підприємств олійно-жирової промисловості.

Предмет дослідження – теоретико-методичні і практичні положення прогнозування інноваційного розвитку підприємств олійно-жирової промисловості.

Методи дослідження. Теоретичною базою дисертаційної роботи є об'єктивні закони і фундаментальні положення економічної теорії, теорії інноваційного менеджменту, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених.

Для досягнення поставленої мети в дисертаційній роботі були використані такі наукові методи: теоретичного узагальнення, якісного аналізу та синтезу – для уточнення та обґрунтування змісту основних понять; методи економіко-статистичного аналізу – для дослідження інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості України, визначення основних тенденцій розвитку та динаміки; методи когнітивного та імітаційного моделювання, теорія графів – для прогнозування інноваційного розвитку підприємств олійно-жирової промисловості.

Інформаційну базу дослідження складають законодавчі та нормативно-правові акти, що регулюють діяльність підприємства на державному та міжнародному рівнях, наукові монографії, публікації зарубіжних і вітчизняних періодичних видань, матеріали науково-практичних конференцій, довідкові матеріали, статистичні матеріали Державної служби статистики України за

проблематикою дисертаційного дослідження, статистична звітність підприємств, інформаційних агенцій та Інтернету, результати власних досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів. До основних результатів, що містять наукову, новизну належать:

вперше:

- розроблено організаційно-методичне забезпечення процесу формування бази знань підприємства, яке включає структуру, основні функції, рекомендації щодо вибору системи управління, етапи впровадження у роботу, та дозволяє сформуванню і реалізувати інформаційну складову системи елементів інноваційного розвитку підприємств олійно-жирової промисловості;

удосконалено:

- методичні підходи до аналізу залежностей результатів інноваційної діяльності підприємств від активності інноваційних процесів, що на відміну від існуючих, базуються на використанні рейтингового оцінювання показників результативності інноваційної діяльності;

- методичні підходи до формування вибірки факторів інноваційного розвитку підприємств олійно-жирової промисловості з урахуванням змін залежностей між показниками інноваційної діяльності підприємств, що базуються на використанні сучасних інформаційних технологій;

- методичні підходи до прогнозування тенденцій розвитку олійно-жирової промисловості та її підприємств на основі сформованої вибірки факторів інноваційного розвитку з урахуванням впливу випадковості, що на відміну від існуючих, базуються на використанні методів когнітивного моделювання та інтелектуальних технологій управління нестабільними слабоструктурованими системами;

одержали подальший розвиток:

- трактування сутності понять *інновація* як поточного стану творчого, цілеспрямованого, інтенсивного, пов'язаного з ризиком процесу отримання нового прикладного результату в довільній сфері життя та діяльності людини, який має потенціальну соціально-економічну корисність та *інноваційний процес* як неперервної, динамічної послідовності змін, у ході якої інновація проходить шлях від певної ідеї до конкретних товарів чи послуг і поширюється у господарській практиці і суспільній діяльності;

- наповненість поняття *інноваційний розвиток* як закономірної, нелінійної, динамічної, необоротної трансформації системи у просторі і часі, що здійснюється шляхом впровадження інновацій, та має за мету постійне покращення показників роботи підприємства, утримання стійкості функціонування підприємства в економічному, екологічному, соціальному аспектах, встановлення рівноваги між зовнішнім та внутрішнім середовищами;

- структуризація економічного передбачення за складовими елементами: прогнозування та планування як видів наукової діяльності, пов'язаної з вибором альтернатив майбутнього розвитку систем різних рівнів та визначення процедур їх реалізації з обґрунтуванням цілей економічного розвитку.

Практичне значення отриманих результатів і висновків. Основні наукові положення дисертації доведені до рівня методичних узагальнень і прикладного інструментарію, що дає змогу підприємствам олійно-жирової промисловості аналізувати основні тенденції їх інноваційного розвитку та створити власну базу знань. Прикладне значення розробок підтверджується впровадженням їх у практику діяльності конкретних підприємств: ПАТ «Ніжинський олійно-жировий комбінат» (акт впровадження № 251 від 27.08.2013 р.), ПП «БЕСТ» (акт впровадження № 75 від 28.08.2013 р.).

Окремі положення і висновки дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі Національного університету харчових технологій при викладанні дисциплін «Інноваційний менеджмент», «Управління інноваційними проектами», «Дослідження операцій» (довідка від 03.09.2013 р.).

Особистий внесок здобувача. Наукові результати, викладені у роботі, отримано автором особисто, основні з них відображені у наукових працях, які підготовлені автором одноосібно або у співавторстві. Дисертаційне дослідження є самостійно виконаною автором науковою працею, яка відповідає поставленій меті та завданням.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, результати, висновки та пропозиції дисертаційної роботи доповідались на: 74-й науковій конференції молодих учених, аспірантів і студентів «Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у XXI столітті» (м. Київ, 21 – 22 квітня 2008 р.), Третій міжнародній конференції «New Information Technologies in Education for All: e-education» (м. Київ, 1 – 3 жовтня 2008 р.), 75-й науковій конференції молодих учених, аспірантів і студентів «Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у XXI столітті» (м. Київ, 13 – 14 квітня 2008 р.), V Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми економіки підприємств у сучасних умовах» (м. Київ, 19 – 20 березня 2009 р.), 76-й науковій конференції молодих учених, аспірантів і студентів «Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у XXI столітті» (м. Київ, 12 – 13 квітня 2010 р.), VI міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми економіки підприємств у сучасних умовах» (м. Київ, 13 – 14 травня 2010 р.), Третій Всеросійській науково-практичній конференції за міжнародної участі «Региональная инновационная экономика: сущность, элементы, проблемы формирования» (м. Ульяновськ, жовтень 2011 р.), VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Управління сучасним підприємством», (м. Київ, 22 – 23 березня 2012 р.), IX Міжнародній науково-практичній конференції «Управління сучасним підприємством» (м. Київ, 25 – 26 квітня 2013 р.), Четвертій Всеросійській науково-практичній конференції за міжнародної участі «Региональная инновационная экономика: сущность, элементы, проблемы формирования» (м. Ульяновськ, жовтень 2013 р.).

Публікації. За результатами виконаних досліджень опубліковано 20 наукових праць (одноосібних – 14), загальним обсягом 4,88 д. а., із них 6 праць – у наукових фахових виданнях (одноосібних – 4), загальним обсягом 2,05 д. а., 1 – у виданнях України, які включено до міжнародних наукометричних баз (у співавторстві), обсягом 0,5 д. а., 1 – у колективній монографії, обсягом 1,1 д. а.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 251 найменування і 14 додатків. Зміст дисертаційної роботи викладено на 233 сторінках друкованого тексту, з них обсяг основного тексту складає 182 сторінки, список використаних джерел – 24 сторінки, додатків – 27 сторінок. Матеріали роботи містять також 27 таблиць, 47 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** розкрито актуальність теми, визначено мету і задачі дослідження, об'єкт і предмет, наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, їх апробацію.

У першому розділі «**Теоретичні основи прогнозування інноваційного розвитку підприємств**» розглянуто теоретико-методичні основи інноваційної теорії, досліджено її основні поняття, узагальнено і систематизовано деякі положення методології прогнозування.

Дослідження ґрунтувалося на методології, важливе місце в якій займають три фундаментальних підходи у науковому пізнанні: системний, синергетичний і інформаційний.

Етимологічний і змістовний аналіз поняття *інновація* дозволив визначити його як поточний стан творчого, цілеспрямованого, інтенсивного, пов'язаного з ризиком процесу отримання нового прикладного результату в довільній сфері життя та діяльності людини, який має потенціальну соціально-економічну користь.

Промислове підприємство розглядалось як цілеспрямована, організаційно виокремлена та економічно самостійна система виробничого призначення, наділена юридичною, адміністративною та господарчою самостійністю, а також здатністю до самоорганізації та саморозвитку шляхом перерозподілу ресурсів, керуючись принципом максимізації, який має економічний вимір.

Ланцюг *дані* → *інформація* → *знання* зайняв вагоме місце в обраній методології, виступивши мірою порядку, який протистоїть хаосу; мірою складності системи, характеристикою її внутрішнього різновиду; мірою ймовірного вибору однієї із можливих траєкторій.

Дослідження сутності понять *інновація* і *розвиток* дозволило виявити низку спільних ознак. Інновація асоціюється з народженням нового, а поняття нового пов'язане з однією з вічних філософських проблем – проблемою розвитку.

Оскільки у результаті розвитку виникає новий якісний стан об'єкта, який виступає як зміна складу або структури попереднього стану, то у самому понятті *розвиток* наявна риса інноваційності. Поняття *розвиток* підприємства та *інноваційний розвиток* підприємства є в багатьох аспектах тотожними.

З позицій синергетики, розвиток є зростанням ступеня синтезу порядку і хаосу (самоорганізації), обумовлений прагненням системи до максимуму стійкості. В дисертаційній роботі поняття *інноваційний розвиток підприємства* визначено, як закономірну, нелінійну, динамічну, необоротну трансформацію системи у просторі і часі, метою якої є постійне покращення показників роботи

підприємства, стійкість (економічний, екологічний, соціальний аспекти) функціонування підприємства, встановлення рівноваги між зовнішнім та внутрішнім середовищами.

Оскільки інновації – ядро інноваційного розвитку, то він є причиною порушення звичного порядку (стану рівноваги) функціонування системи. Це приводить до агресивної реакції процесів у системі і стримування будь-яких проявів нового у ній, та, як результат, виникнення конфліктів, криз, економічних провалів. Такі процеси можна передбачити і використати для своїх цілей: враховуючи складну взаємодію елементів системи і вплив економічних, політичних, соціальних факторів і процесів, запустити механізми самоорганізації й вивести систему на траєкторію стійкого інноваційного розвитку. Саме це зумовило особливу роль прогнозування, яке б допомогло зробити аналіз можливих шляхів розвитку системи і обрати той, що буде найвдалішим для неї.

У дисертаційній роботі досліджено зміст понять *планування* і *прогнозування*. Усі різновиди отримання інформації про майбутнє об'єднує поняття *передбачення*, яке поділяється на дві групи: *наукове* і *ненаукове*. Різновидом наукового передбачення є *економічне передбачення*, структуру якого подано на рис. 1.

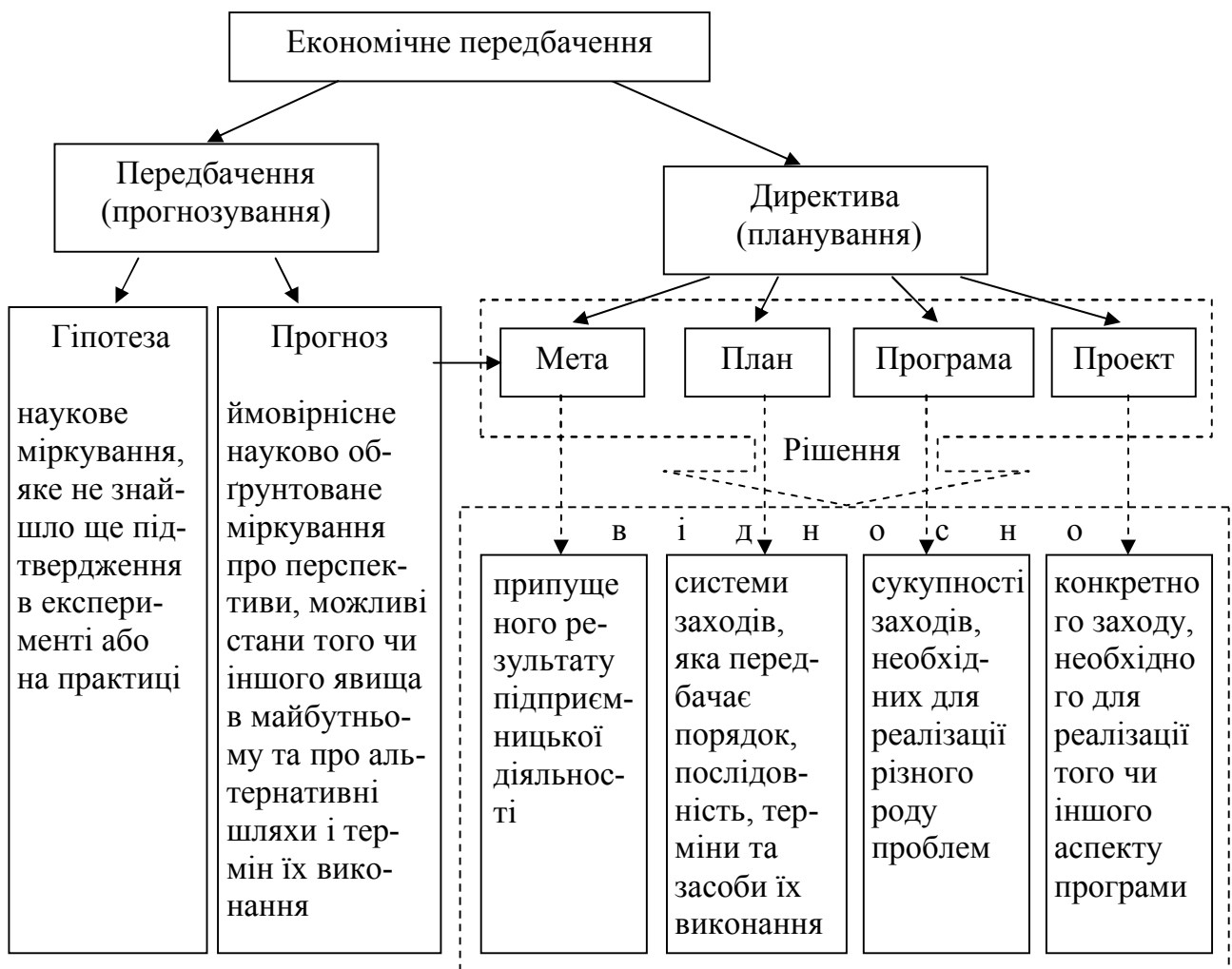

Рис. 1. Структура економічного передбачення

Сутнісний аналіз понять прогнозування та планування показав, що перше – значно ширше, ніж друге, оскільки базується не тільки на внутрішніх показниках діяльності підприємства, а й на зовнішніх факторах, які можуть вплинути на ці показники. Задачі прогнозування пов'язані з тим, що прогноз є основою розробки стратегії, планування та управління підприємством. Ефективність плану залежить від попереднього прогнозу, по можливості, неперервного, який дозволить науково обґрунтувати обраний і майбутні плани.

У дослідженні обґрунтовано вибір методу прогнозування – когнітивне моделювання або когнітивний підхід до моделювання, спрямований на розробку формальних моделей і методів, з урахуванням у них когнітивних можливостей (сприйняття, представлення, пізнання, розуміння, пояснення). У роботі визначено місце обраної методології у системі методів прогнозування.

Особливості когнітивного моделювання дозволяють віднести його до інтелектуальних технологій, на основі яких можлива розробка інтелектуальних систем підтримки прийняття рішень. Моделлю у задачах когнітивного моделювання нестабільних, слабоструктурованих систем виступає когнітивна карта, яка відображає суб'єктивні уявлення (індивідуальні або колективні) про проблеми або ситуації, пов'язані з функціонуванням і розвитком системи. Основними елементами когнітивної карти є базисні фактори та причинно-наслідкові зв'язки між ними.

На вибір метода прогнозування інноваційного розвитку підприємств олійно-жирової промисловості мають вплив галузева приналежність, особливості виробничого і господарського процесу, ряд факторів об'єктивного і суб'єктивного характеру, які можна виявити на основі аналізу інноваційного розвитку підприємств галузі.

У другому розділі **«Оцінювання тенденцій розвитку інноваційної діяльності підприємств олійно-жирової промисловості»** проведено аналіз, визначено тенденції, перспективи та особливості інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості України в цілому і олійно-жирової зокрема.

Протягом 2007 – 2012 рр. частка підприємств переробної промисловості, що займалися інноваційною діяльністю, складала в середньому 18 % від загальної кількості обстежених промислових підприємств, але незмінну четверту частину з них становили підприємства харчової промисловості.

Олійно-жирова галузь харчової промисловості України є однією з найбільших, її доля за статистичними даними 2012 р. становила 10 % усієї виробленої промислової продукції. Це пов'язано з потужною сировинною базою: за більш як сімдесятилітній період з 1940 р. по 2012 р. посівні площі соняшника в Україні збільшилися у три рази. У 1940 р. за посівною площею соняшник займав четверте місце після зернових культур, картоплі і цукрових буряків, з 1960 р. – третє (після зернових культур і картоплі), з 1990 р. і до нині – друге (після зернових культур). У структурі посівних площ з 2007 р. соняшник займає не менше 15 % (у 2012 р. – 17,8 %). Обсяги переробки інших олійних культур досить незначні і складають менше 0,2 % у загальній структурі, їх переробка не характерна для підприємств галузі.

Встановлено, що на сучасному етапі спостерігається високий рівень концентрації виробництва за регіонами, що в першу чергу зумовлено залежністю від сировинних ресурсів. Проведений аналіз виробництва соняшникової нерафінованої олії за регіонами у 2012 р. засвідчив, що найбільші значення за цим показником мали Запорізька (15,8 %), Кіровоградська (12,7 %) і Одеська (12,7 %) області; найменші (менше 0,001 %) – Хмельницька, Житомирська області і АРК. У Волинській, Закарпатській, Івано-Франківській, Тернопільській, Рівненській і Львівській соняшникова нерафінована олія не вироблялась взагалі. Виявлено тенденцію до концентрації виробництва на великих підприємствах: близько 10 найбільших виробників рослинної олії (Холдинг «Кернел Групп», ЗАТ «АТ Каргілл», ВАТ «Креатив груп» та ін.) контролюють більше, ніж 85 % усього виробництва.

Для більш детального дослідження інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості і визначення місця олійно-жирової галузі у ній, використано методику розрахунку «рейтингу за показником», за якою визначався рейтинг (місце) сектора або групи за стандартизованим значенням показника в порядку спадання.

Стандартизоване значення визначалось за формулою:

$$x_{ij}^{st} = \frac{x_{ij}}{x_{ij}}$$

Середнє значення показника

$$\bar{x}_{ij} = \frac{\sum_{j=1}^n x_{ij}}{n},$$

де x_{ij} – значення i -го показника в j -му секторі, n – кількість секторів.

Результати аналізу рейтингового оцінювання за показниками: кількість підприємств, що займались інноваційною діяльністю, обсяг витрат на інновації та обсяг реалізованої інноваційної продукції показали, що олійно-жирова промисловість за період 2007 – 2012 рр. в основному займала центральні місця у рейтингу, так за показником кількість підприємств, що займались інноваційною діяльністю не піднімалась вище п'ятого місця (із дев'яти можливих), за показником обсяг витрат на інновації – вище другого, за показником обсяг реалізованої інноваційної продукції – вище третього.

Встановлено, що за досліджуваний період частка підприємств галузі, що займались інноваційною діяльністю, у загальній кількості обстежених підприємств, збільшувалась, але не перевищувала 22 %, не дивлячись на це, частка обсягу реалізованої інноваційної продукції (за рахунок продукції, яка була новою тільки для підприємства) у загальному обсязі реалізованої промислової продукції постійно знижувалась і у 2012 р. становила 0,5 % (рис. 2).

У 2007 – 2009, 2011 рр. більшість підприємств галузі займалася впровадженням інноваційної продукції, у 2010 р. майже 80 % інноваційно-активних підприємств почали впроваджувати інноваційні процеси, але у 2012 р.

обидва показники зрівнялись і становили більше 40 %. Спостерігалася тенденція до зниження за показниками впровадження організаційних і маркетингових інновацій. Частка інноваційно-активних підприємств олійно-жирової галузі, які спрямовували свою діяльність на придбання нових технологій, становила 8 – 15 %. Якщо аналізувати форми придбання, то в основному відбувалось придбання устаткування, переважно вітчизняного виробництва, тому що іноземне устаткування має низку недоліків (наприклад, високі витрати додаткових ресурсів). Підприємства олійно-жирової галузі за період 2007 – 2012 рр. не передавали нових технологій.

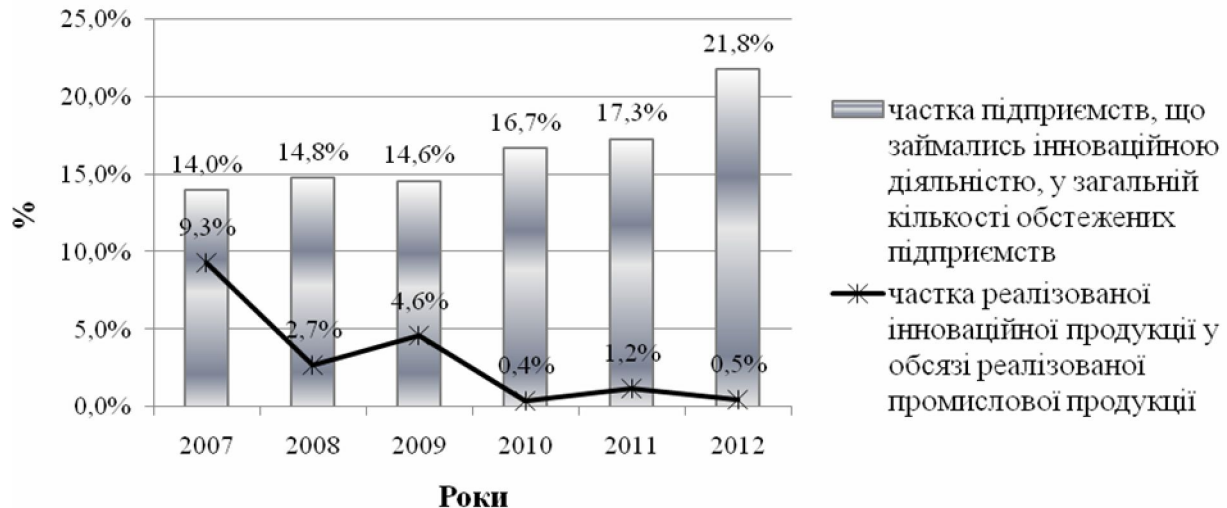

Рис. 2. Динаміка інноваційної активності підприємств олійно-жирової промисловості за період 2007 – 2012 рр.

Визначено, що однією з важливих причин стримування інноваційного розвитку підприємств олійно-жирової промисловості є фінансування. За досліджуваний період фінансування інновацій на підприємствах здійснювалося переважно за власні кошти. Цей показник за період 2010 – 2011 рр. знизився більше, ніж у тричі.

Аналіз залежності обсягу реалізованої інноваційної продукції від витрат на інновації методами кореляційно-регресійного аналізу підтвердив, що витрати на інновації є довгостроковою інвестицією.

З метою визначення можливості інноваційного розвитку було проаналізовано шість олійно-жирових підприємств за період 2007 – 2011 роки: ПАТ «Вінницький олійно-жировий комбінат», ПАТ «Вовчанський олійноекстракційний завод – Кернел груп», ЗАТ «Львівський жирокмбінат», ЗАТ «Полтавський олійноекстракційний завод – Кернел груп», ЗАТ «Харківський жировий комбінат», ПП «БЕСТ». Проведений аналіз підтвердив, що основні тенденції інноваційного розвитку олійно-жирової промисловості в цілому, розповсюджуються на підприємства галузі зокрема.

Дослідження та результати опитування фахівців дали можливість окреслити основні фактори, які стримують інновації в олійно-жировій промисловості: недостатня фінансова державна підтримка, брак власних коштів, низький платоспроможний попит на нову продукцію, великі витрати на нововведення,

високий економічний ризик, тривалий термін окупності нововведень, брак кваліфікованого персоналу та інформації, відсутність можливості об'єднання з іншими підприємствами або науковими організаціями для спільних НДР, недосконалість законодавчої бази.

У третьому розділі «**Методичні підходи до прогнозування інноваційного розвитку підприємств олійно-жирової галузі**» запропоновано організаційно-методичне забезпечення процесу формування бази знань підприємства олійно-жирової промисловості, визначено роль інформаційної складової у системі елементів інноваційного розвитку підприємства, що вплинуло на формування методичних підходів до прогнозування тенденцій розвитку олійно-жирової промисловості та її підприємств, які базуються на використанні методів когнітивного моделювання та інтелектуальних технологій управління нестабільними слабоструктурованими системами.

Для реалізації інформаційної складової в системі елементів інноваційного розвитку підприємства запропоновано створення бази знань підприємства олійно-жирової промисловості. Оскільки мережа Internet перевантажена різноманітною інформацією, яка часто повторюється або є недостовірною, актуальним стає створення саме вузькопрофільних, перевірених та якісних за змістом баз знань.

У даному дослідженні базу знань підприємства визначено як систематизоване сховище вузькопрофільної неструктурованої інформації (тексти, гіпермедіа-об'єкти: фото, відео, схеми, креслення тощо). Розроблено її структуру (рис. 3). Визначено основні функції: систематизація, зберігання, резервування та документування знань та профільної інформації; консультування (зворотний зв'язок).

Системою управління бази знань підприємства має бути об'єктна база даних з можливостями інтелектуального пошуку і автоматизованого переупорядкування структури в залежності від дій користувача. Для цього рекомендовано використати базу даних PostgreSQL і файловий репозитарій.

Визначено переваги, які отримує підприємство за наявності бази знань:

- скорочення часу на пошук інформації, оскільки база знань створюється для конкретного підприємства, враховуючи його вузькопрофільність. На сьогоднішні пошукові системи абсолютно не задовольняють потреби користувачів вичерпними і, найголовніше, високопрофесійними відповідями на поставлені запитання;
- збереження корпоративних знань при кадровій ротації;
- обмін знаннями між відділами підприємства;
- скорочення часу на навчання нових співробітників (про деякі особливості роботи за обраною посадою новий співробітник може дізнатись, ознайомившись з базою знань);
- скорочення часу на підвищення кваліфікації, перепідготовку або переатестацію працівників;
- підвищення ефективності колективної роботи;
- конфіденційність інформації (режим доступу користувача до бази знань залежить від його потреб, посади тощо) та ін.

Визначено основні етапи впровадження у роботу бази знань:

I. Дослідження, збір інформації, аналіз роботи підприємства; адаптація бази знань до конкретного підприємства.

II. Введення в експлуатацію.

III. Експлуатація.

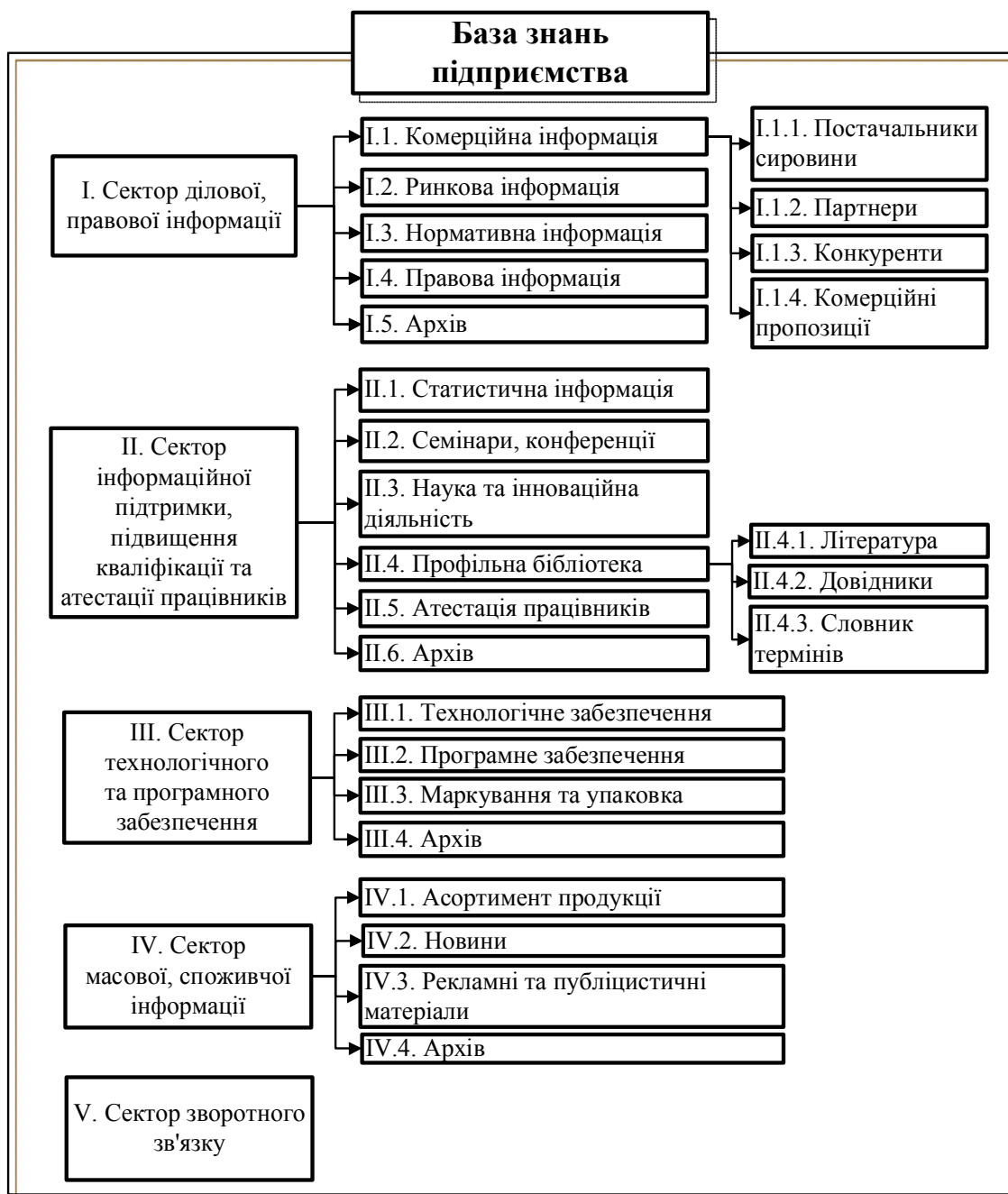

Рис. 3. Структура бази знань підприємства

Для прогнозування можливих сценаріїв інноваційного розвитку підприємств олійно-жирової промисловості запропоновано схему, у якій відтворено процес когнітивного аналізу (рис. 4).

Дослідження впливу різноманітних факторів на результативність інноваційної діяльності підприємств олійно-жирової промисловості

проводилось шляхом факторного аналізу – сукупності методів, які на основі реально існуючих зв'язків ознак дозволяють виявити латентні (неявні) узагальнюючі характеристики досліджуваних явищ і процесів. Метою факторного аналізу було зниження розмірності багатовимірному простору, тобто вираження великої кількості вихідних факторів, які безпосередньо вимірюються, через меншу кількість більш містких, інформативних, але безпосередньо не спостережуваних характеристик системи. При цьому передбачається, що більш місткі ознаки будуть відображувати найбільш суттєві властивості систем. Початковий набір елементарних ознак і їх взаємодія передбачають наявність певних причин, особливих умов або ж існування прихованих факторів, які встановлюються у результаті узагальнення елементарних ознак і виступають як інтегровані характеристики чи ознаки більш високого рівня.

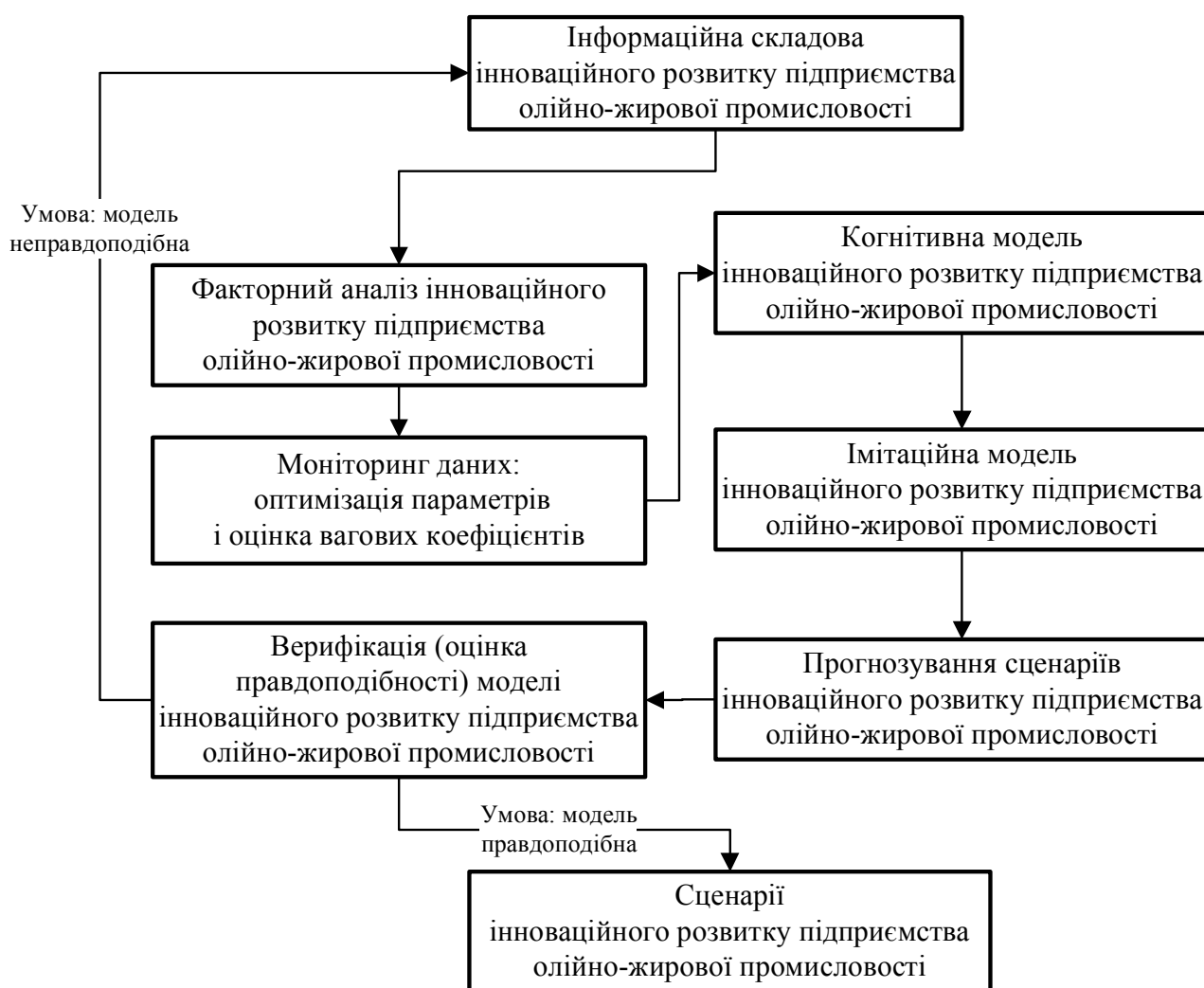

Рис. 4. Процес когнітивного аналізу

Результатом факторного аналізу інноваційної діяльності підприємств олійно-жирової промисловості стало виділення трьох найвагоміших факторів (сукупна дисперсія більша за 90 %): «рівень інноваційної активності», «рівень НДР і підготовки виробництва нової продукції», «рівень підготовки

персоналу». Дослідження показало, що найбільший вплив на «рівень інноваційної активності» мали ознаки, які характеризували впровадження інноваційних процесів. Зростання інноваційної активності підприємств майже на 83 % залежить від витрат на інновації. Найвпливовішими на фактор «рівень НДР і підготовки виробництва нової продукції» є ознаки, які характеризують проведення внутрішніх і зовнішніх НДР, впровадження організаційних і маркетингових інновацій на підприємствах. Фактор «рівень підготовки персоналу» на підприємствах на 99,3 % залежить від витрат на придбання інших зовнішніх знань.

Удосконалення методичних підходів до прогнозування інноваційного розвитку підприємств олійно-жирової промисловості полягало у врахуванні додаткових вагових факторів, отриманих у результаті факторного аналізу, при створенні когнітивної моделі підприємства. Основні етапи створення такої моделі для підприємств олійно-жирової промисловості представлено на рис. 5. Когнітивна модель стала прототипом імітаційної моделі, реалізованої за допомогою апарату лінійних динамічних систем, імпульсного моделювання засобами програми MatLab.

Рис. 5. Основні етапи створення когнітивної моделі підприємства

Прогнозування інноваційного розвитку підприємств олійно-жирової промисловості шляхом імпульсного моделювання показало, що найбільший вплив на інноваційний розвиток підприємств олійно-жирової промисловості мають такі показники, як інноваційні витрати, кваліфікація персоналу, на які у свою чергу можуть впливати певні випадкові збурюючі фактори (політичні, соціальні, економічні тощо). Проведене моделювання довело, що вплив

зовнішніх факторів на показник інноваційні витрати має пролонговану дію для інноваційного розвитку підприємства, тобто його зниження (збільшення) не веде до швидкого погіршення (покращення) інших показників інноваційної активності підприємства.

Дослідження показало, що основні тенденції інноваційного розвитку олійно-жирової промисловості в цілому зберігаються і для окремих її підприємств, відмінність полягає лише у різних темпах зростання або падіння досліджуваних показників. Так, збільшення обсягів інноваційних витрат веде до підвищення темпів зростання обсягів реалізованої інноваційної продукції. Вплив випадкових збурюючих факторів є негативним на усі показники інноваційного розвитку підприємства, причому на підприємствах, де обсяги інноваційних витрат більші, вплив таких факторів на показники інноваційної активності підприємства починає діяти пізніше, що дає керівництву більше часу на виявлення негативних впливів і реальну можливість для стабілізації та покращення ситуації.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження, спрямоване на вирішення важливого наукового завдання щодо поглиблення теоретичних та науково-практичних положень прогнозування інноваційного розвитку підприємств олійно-жирової промисловості з використанням когнітивного моделювання та інтелектуальних технологій управління нестабільними слабоструктурованими системами, дозволило зробити висновки:

1. Доведено, що ядром інноваційного розвитку є інновації, які на рівні підприємства охоплюють усі стадії виробничого процесу, його організацію, внутрішні зв'язки та зв'язки із зовнішнім середовищем. Врахування впливу економічних, політичних, соціальних факторів і процесів, своєчасне виявлення причин, що стримують інноваційний розвиток підприємств олійно-жирової промисловості, та швидке реагування на їх усунення дасть можливість запустити механізми самоорганізації і вивести підприємства на траєкторію стійкого розвитку. Проведене дослідження дало можливість виявити ряд факторів, що стримують інновації в Україні. Основними з них є недостатня фінансова державна підтримка, недосконалість законодавчої бази, брак інформації, що у свою чергу призводить до зниження інноваційної активності підприємств олійно-жирової промисловості.

2. Питання теоретичного, методичного і прикладного характеру, які стосуються процесів інноваційного розвитку підприємств, недостатньою мірою висвітлені у науковій економічній літературі, зокрема відсутнє універсальне визначення таких понять, як *інновації*, *інноваційний процес*, *інноваційний розвиток*, що зумовило уточнення окреслених понять з врахуванням трьох фундаментальних підходів у науковому пізнанні: системного, синергетичного і інформаційного.

3. Узагальнення сутності поняття *наукове передбачення* і його різновиду – *економічне передбачення* зумовило уточнення структуризації останнього за складовими елементами: прогнозування та планування як видів наукової

діяльності, пов'язаної з вибором альтернатив майбутнього розвитку систем різних рівнів, що дозволить врахувати різницю між складовими: ефективність плану залежить від попереднього прогнозу, по можливості, неперервного, який дозволить науково обґрунтувати обраний і майбутні плани.

4. Використання рейтингового оцінювання результативності інноваційної діяльності підприємств дозволило удосконалити методичні підходи до аналізу залежностей цих результатів від активності інноваційних процесів. Рейтингове оцінювання сучасного стану інноваційної діяльності підприємств переробної промисловості показало, що олійно-жирова промисловість за період 2007 – 2012 рр. в основному посідала центральні місця у рейтингу: так за показником кількість підприємств, що займались інноваційною діяльністю, не піднімалась вище п'ятого місця (із дев'яти можливих), за показником обсяг витрат на інновації – вище другого, за показником обсяг реалізованої інноваційної продукції – вище третього.

5. Аналіз інноваційної діяльності підприємств олійно-жирової промисловості не виявив однакових тенденцій для показників інноваційної активності. Так, за період 2007 – 2012 рр., частка підприємств галузі, що займались інноваційною діяльністю у загальній кількості обстежених підприємств, збільшувалась, але не перевищувала 17,5 %, не зважаючи на це, частка обсягу реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої продукції постійно знижувалась і у 2012 р. становила 0,5 %. У 2007 – 2009, 2011 рр. більшість підприємств галузі займалася впровадженням інноваційної продукції, у 2010 р. майже 80 % інноваційно-активних підприємств почали впроваджувати інноваційні процеси, але у 2012 р. обидва показники зрівнялись і становили більше 40 %. Спостерігалась тенденція до зниження за показниками впровадження організаційних і маркетингових інновацій. Частка інноваційно-активних підприємств олійно-жирової галузі, які спрямовували свою діяльність на придбання нових технологій, становила 8 – 15 %. За досліджуваний період нові технології підприємствами взагалі не передавались; фінансування інновацій здійснювалося в основному за рахунок власних коштів.

6. На основі дослідження впливу різноманітних факторів на результативність інноваційної діяльності підприємств олійно-жирової промисловості, проведеного за допомогою факторного аналізу, удосконалено методичні підходи до прогнозування інноваційного розвитку підприємств олійно-жирової промисловості, що дозволило при створенні когнітивної моделі підприємства поряд з урахуванням впливу випадковості, врахувати додаткові вагомні фактори. Так, факторний аналіз інноваційної діяльності підприємств олійно-жирової промисловості допоміг виділити три найвагоміших фактора: I – рівень інноваційної активності, II – рівень НДР і підготовки виробництва нової продукції, III – рівень підготовки персоналу. Проведене прогнозування інноваційного розвитку підприємств олійно-жирової промисловості шляхом імпульсного моделювання показало, що найвагоміший вплив на інноваційний розвиток підприємств олійно-жирової промисловості мають такі показники, як

інноваційні витрати, кваліфікація персоналу, на які, у свою чергу, можуть впливати випадкові збурюючі фактори (політичні, соціальні, економічні тощо).

7. Дослідження ролі ланцюга *дані* → *інформація* → *знання* у системі елементів інноваційного розвитку підприємства зумовило розробку організаційно-методичного забезпечення процесу формування бази знань підприємства, що дозволить йому отримати низку переваг: скорочення часу на пошук інформації; збереження корпоративних знань при кадровій ротатії; обмін знаннями між відділами; скорочення часу на навчання нових співробітників; скорочення часу на підвищення кваліфікації, перепідготовку або переатестацію працівників; підвищення ефективності колективної роботи; конфіденційність інформації та ін.

Реалізація сукупності теоретико-методичних підходів і практичних рекомендацій щодо інноваційного розвитку підприємств олійно-жирової промисловості сприятиме сталому розвитку не тільки даної галузі, але й харчової промисловості України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях:

1. Кузьмінська Н. Л. Методичні основи прогнозування інноваційної діяльності підприємств / Н. Л. Кузьмінська // Моделювання та інформатизація соціально-економічного розвитку України. – 2008. – Вип. 9. – С. 146–154.

2. Кузьмінська Н. Л. Трансфер технологій як форма просування інновацій в Україні / Н. Л. Кузьмінська // Наукові праці Національного університету харчових технологій. – 2009. – № 31. – С. 40–41.

3. Кузьмінська Н. Л. Моделювання інноваційного розвитку підприємства (синергетичний підхід) / Н. Л. Кузьмінська // Моделювання та інформатизація соціально-економічного розвитку України. – 2009. – Вип. 10. – С. 129–134.

4. Кузьмінська Н. Л. Особливості функціонування олійно-жирової галузі України / Н. Л. Кузьмінська // Міжнародний науково-виробничий журнал «Економіка АПК». – 2011. – № 12. – С. 161–165.

5. Власенко Н. А. Многоязычие в эпоху глобализации: исследование и примеры использования / Н. А. Власенко, Н. Л. Кузьминская, А. А. Максименко // Международный научный журнал «Управляющие системы и машины». – 2009. – № 2. – С. 43–47.

6. Власенко Н. А. Текстметрические исследования многоязычных научных текстов / Н. А. Власенко, Н. Л. Кузьминская, А. А. Максименко // Международный научный журнал «Управляющие системы и машины». – 2008. – № 1. – С. 60–69.

У монографіях:

7. Сіднева Ж. К. Олійно-жирова промисловість / Ж. К. Сіднева, Н. Л. Кузьмінська // Продовольча безпека : сутність, стан та особливості забезпечення : [монографія] / керівник авт. кол. проф. І. В. Федулова. – К. : Кондор-вид-во, 2013. – Ч. 2.4. – С. 308–321.

У наукових періодичних виданнях інших держав та виданнях України, які включено до міжнародних наукометричних баз:

8. Васютинська Ю. О. Основні тенденції інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості / Ю. О. Васютинська, Н. Л. Кузьмінська // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 11. – С. 97–105.

У матеріалах та тезах наукових конференцій:

9. Кузьмінська Н. Л. Задача автоматизованої обробки текстової інформації / Н. Л. Кузьмінська, Р. М. Семенишин // Програма і матеріали 74-ї наукової конференції молодих учених, аспірантів і студентів [«Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у XXI столітті»], 21 – 22 квітня 2008 р. – К. : НУХТ, 2008. – С. 111.

10. Кузьмінська Н. Л. Статистичний аналіз тематичних вибірок учбової літератури у галузі харчова промисловість / Н. Л. Кузьмінська, Р. М. Семенишин // Proceeding of the Third International Conference [«New Information Technologies in Education for All: e-education»], 1 – 3 October 2008, International Research and Training Center for Information Technologies and Systems. – К. : ВД «Академперіодика», 2008. – С. 132–138.

11. Кузьмінська Н. Л. Актуальність питання оцінки ефективності інновацій в Україні / Н. Л. Кузьмінська // Матеріали V міжнародної науково-практичної конференції [«Проблеми економіки підприємств у сучасних умовах»]. – К. : НУХТ, 2009. – С. 87.

12. Кузьмінська Н. Л. Факторний аналіз і прогнозування інноваційного процесу / Н. Л. Кузьмінська // [Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у XXI ст.]: Тези доп. 75-ї наук. конф. молодих учених, аспірантів і студентів, 13 – 14 квіт. 2009 р. – К. : НУХТ, 2009. – Ч.1. – С. 81.

13. Кузьмінська Н. Л. Основні показники якості прогнозування інноваційного розвитку підприємств / Н. Л. Кузьмінська // Матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції [«Проблеми економіки підприємств у сучасних умовах»]. – К. : НУХТ, 2010. – Ч.2. – С. 89.

14. Кузьминская Н. Л. Использование современных информационно-коммуникационных технологий в экономике / Н. Л. Кузьминская // Proceeding of the Fifth International Conference [«New Information Technologies in Education for All: Life-Long Learning»], 23 – 24 November 2010, International Research and Training Center for Information Technologies and Systems. – К. : ВД «Академперіодика», 2010. – С. 90–93.

15. Кузьмінська Н. Л. Аналіз інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості / Н. Л. Кузьмінська // Програма і матеріали 76-ї наукової конференції молодих учених, аспірантів і студентів [«Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у XXI столітті»], 12 – 13 квітня 2010 р. – Частина 1. – К. : НУХТ, 2010. – С. 95.

16. Кузьминская Н. Л. Анализ инновационной деятельности предприятий масложировой отрасли Украины / Н. Л. Кузьминская // Труды Третьей Всероссийской научно-практической конференции с международным участием

[«Региональная инновационная экономика: сущность, элементы, проблемы формирования»] – Ульяновск : 2011.– С. 187–190.

17. Кузьмінська Н. Л. Застосування когнітивного моделювання у задачах управління слабо структурованими системами / Н. Л. Кузьмінська // Програма і матеріали 77-ї наукової конференції молодих учених, аспірантів і студентів [«Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у XXI столітті»], 11 – 12 квітня 2011 р. К. : НУХТ, 2011. – Ч.3. – С. 246.

18. Кузьмінська Н. Л. Когнітивний підхід до управління розвитком складних динамічних систем / Н. Л. Кузьмінська // VIII Міжнародна науково-практична конференція [«Управління сучасним підприємством»], 22 – 23 березня 2012 р. – К. : НУХТ. – 2012. – С. 131 – 132.

19. Кузьмінська Н. Л. Реалізація інформаційної складової в системі елементів інноваційного розвитку підприємств олійно-жирової промисловості / Н. Л. Кузьмінська // Управління сучасним підприємством : Матеріали ІХ-ї Міжнарод. наук.-практ. конф., Київ, 25 – 26 квітня 2013 р.: Тези доп. — К.: НУХТ. — 2013. – С. 57 – 59.

20. Кузьминская Н. Л. Роль информационной составляющей в системе инновационного развития предприятия / Н. Л. Кузьминская // Труды Четвертой Всероссийской научно-практической конференции с международным участием [«Региональная инновационная экономика: сущность, элементы, проблемы формирования»] – Ульяновск : 2013.– С. 26–27.

АНОТАЦІЯ

Кузьмінська Н. Л. Прогнозування інноваційного розвитку підприємств олійно-жирової промисловості. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Національний університет харчових технологій, Міністерство освіти і науки України, м. Київ, 2014.

Дисертаційну роботу присвячено питанням активізації інноваційного розвитку підприємств олійно-жирової промисловості. З цією метою у роботі приділено увагу трактуванню змісту понять інновація, інноваційний процес, інноваційний розвиток. Досліджено теоретичні аспекти прогнозування інноваційного розвитку. Узагальнено класифікацію методів прогнозування. Проведено аналіз інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості України загалом і олійно-жирової зокрема, із застосуванням запропонованих методичних підходів. Аналіз базувався на використанні рейтингового оцінювання показників результативності інноваційної діяльності та методів кореляційно-регресійного аналізу. Виділено основні фактори, які стримують інновації. Визначено роль інформаційної складової у системі елементів інноваційного розвитку підприємства, що стало базою для створення організаційно-методичного забезпечення процесу формування бази знань підприємства олійно-жирової промисловості. Удосконалено методичні підходи до прогнозування тенденцій розвитку олійно-жирової промисловості та її підприємств на основі формування вибірки факторів інноваційного розвитку з

урахуванням впливу випадковості, що на відміну від існуючих, базується на використанні методів когнітивного моделювання та інтелектуальних технологій управління нестабільними слабоструктурованими системами.

Ключові слова: інновація, інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, підприємство, когнітивне моделювання, харчова промисловість, олійно-жирова галузь.

АННОТАЦИЯ

Кузьминская Н. Л. Прогнозирование инновационного развития предприятий масложировой промышленности. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). Национальный университет пищевых технологий, Министерство образования и науки Украины, г. Киев, 2014.

Диссертационная работа посвящена вопросам активизации инновационного развития предприятий масложировой промышленности. В работе исследованы концептуальные положения инновационной теории, уделено внимание трактовке смысла понятий: инновация, инновационный процесс, инновационное развитие.

Систематизированы подходы к определению содержательной сущности экономического предвидения и его структуризация на составные элементы: прогнозирование и планирование как видов научной деятельности, связанной с выбором альтернатив будущего развития систем различных уровней, определению процедур их реализации с обоснованием целей экономического развития.

Обобщены положения методологии прогнозирования. Для исследования рекомендовано когнитивное моделирование или когнитивный подход к моделированию, направленный на разработку формальных моделей и методов, учитывающих когнитивные возможности (восприятие, познание, понимание и др.). Приведена классификация методов прогнозирования, в которой четко отображено место выбранной для исследования методологии.

В диссертационной работе дана оценка и очерчены основные тенденции развития инновационной деятельности предприятий пищевой промышленности Украины в целом и масложировой отрасли в частности. Исследования проводились с использованием рейтингового оценивания показателей результативности инновационной деятельности и корреляционно-регрессионного анализа. Рейтинговое оценивание показало, что масложировая промышленность за период 2007 – 2012 гг. в основном занимала центральные места в рейтинге: по показателю количества предприятий, которые занимались инновационной деятельностью, не поднималась выше пятого места (из девяти возможных), по показателю объем расходов на инновации – выше второго, по показателю объем реализованной инновационной продукции – выше третьего.

За период 2007 – 2012 гг. доля предприятий отрасли, которые занимались инновационной деятельностью в общем количестве исследованных предприятий, увеличивалась, но не превышала 17,5 %. Несмотря на это, доля

объема реализованной инновационной продукции в общем объеме реализованной продукции постоянно снижалась и в 2012 г. составила 0,5 %. В 2007 – 2009, 2011 гг. большинство предприятий отрасли занималась внедрением инновационной продукции, в 2010 г. почти 80 % инновационно-активных предприятий начали внедрять инновационные процессы, но в 2012 г. оба показателя сравнялись и составили более 40 %. Наблюдалась тенденция к снижению внедрения организационных и маркетинговых инноваций. Доля инновационно-активных предприятий масложировой отрасли, которые приобретали новые технологии, составляла 8 – 15 %. За исследуемый период новые технологии предприятиями не передавались; финансирование инноваций осуществлялось в основном за счет собственных средств.

Исследование состояния инновационной деятельности предприятий масложировой промышленности и результаты опроса специалистов отрасли дали возможность выделить основные факторы, сдерживающие инновации: недостаточная финансовая государственная поддержка, недостаток собственных средств, низкий платежеспособный спрос на новую продукцию, большие затраты на нововведения, высокий экономический риск, длительный срок окупаемости нововведений, недостаток квалифицированного персонала, недостаток информации, отсутствие возможности объединения с другими предприятиями или научными организациями для совместных НИР, несовершенство законодательной базы.

Определение места информации в экономической теории и роли информационной составляющей в системе элементов инновационного развития предприятия стало базой для создания организационно-методического обеспечения процесса формирования базы знаний предприятия масложировой промышленности.

В диссертационной работе разработана структура базы знаний предприятия, представлены основные ее функции, даны рекомендации относительно системы управления, описаны основные этапы внедрения в работу. Создание базы знаний предприятия дает ему ряд преимуществ: сокращение времени на поиск достоверной узкопрофильной информации; сохранение знаний при кадровой ротации; сокращение времени на обучение новых сотрудников и переаттестацию, повышение квалификации старых; обмен информацией и знаниями между отделами и др.

Усовершенствованы методические подходы к прогнозированию тенденций развития масложировой промышленности и ее предприятий посредством проведения факторного анализа инновационной деятельности предприятий масложировой промышленности, что дало возможность учесть дополнительные весомые факторы для проведения когнитивного моделирования, а именно составления когнитивной модели предприятия, в которой также учтено влияние случайных внешних и внутренних факторов. Когнитивная модель стала прототипом имитационной модели, реализованной с помощью аппарата линейных динамических систем, импульсного моделирования средствами программы MatLab.

Ключевые слова: инновация, инновационная деятельность, инновационное развитие, предприятие, когнитивное моделирование, пищевая промышленность, масложировая отрасль.

ANNOTATION

Kuzminska N. L. Forecasting of innovative development of oilseed industry enterprises. – Manuscript.

Dissertation for obtaining the scientific degree of the candidate of economic sciences for specialization 08.00.04 – economy and management by enterprises (food industry). – National university of food technologies, Kyiv, 2014.

The thesis is devoted to the oilseed industry enterprise's innovative development intensification. For this aim, attention is focused on interpretation of the innovation, innovation process and innovation development meanings contents. The theoretical aspects of forecasting innovation development were studied. Classification of forecasting methods was generalized. The analysis of the innovation activity of food industry enterprises in Ukraine generally and oilseed enterprises in particular were made using methodological approaches. The analysis was based on the rating assessment of innovation activities performance indicators and methods of correlation-regression analysis. Main factors which restrain innovation were emphasized. Defining the role of the informational component in the enterprise's innovative elements development system became the basis for creating organizational and methodological process of the oilseed industry knowledge base formation. Methodological approaches to forecasting trends of oilseed industry and it's enterprises development, based on sampling factors of innovative development, including the eventual influence, so unlike to existing methods, based on cognitive modeling and semi structured unstable systems intelligent management technology were improved.

Keywords: innovation, innovation activity, innovation development, enterprise, cognitive modeling, food technologies, oilseed industry.